

Nr 36.

Av herr **Mattsson m. fl.**, *angående ombildning av kommunala mellanskolan i Älmhult till samrealskola.*

Genom 1927 års skolreform, vilken bl. a. medförde förstatligande av 54 av landets dåvarande kommunala mellanskolor, hava statsmakterna i betydande utsträckning sanktionerat principen, att det högre skolväsendet är en hela landets angelägenhet, vars utgifter böra bestridas av staten.

Att det särskilda utskott, som av nämnda års riksdag tillsattes för förberedande behandling av den för riksdagen framlagda Kungl. propositionen angående det högre skolväsendets omorganisation och därav framkallade motioner, ej ansåg sitt förslag om 54 kommunala mellanskolors ombildning till statsläroverk vara sista ordet i omorganisationsfrågan, framgår dels av dess yttrande rörande den föreslagna organisationen, att, »erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och utskottet förutsätter, att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag», dels av dess uttalande rörande de synpunkter, som det lade till grund för sitt förslag rörande förstatligande av vissa kommunala mellanskolor. Härom säger utskottet i sitt utlåtande: »Hänsyn bör härvid tagas till vederbörande samhälles allmänna struktur, folkmängd, förefintligheten av allmänt läroverk i närheten eller å samma ort, vederbörande samhälles ekonomi, skolornas fördelning över hela riket, utrymmet i statsläroverken i skolans närhet samt skolornas lärjungeantal och ålder.»

Det är tydligt, att i många samhällen, som år 1927 enligt de synpunkter, utskottet anlade på frågan, ej ansågos kunna få ett statsläroverk, förhållandena under de år, som förflutit sedan 1927, kunna hava ändrats, så att vederbörande samhälles önskan att få sin kommunala mellanskola ombildad till en statens samrealskola nu är berättigad. Särskilt måste en sådan önskan anses berättigad, då den gäller en mellanskola i ett samhälle, där icke blott de faktorer, som av 1927 års riksdag lades till grund för urvalet av de kommunala mellanskolor, vilka enligt riksdagens beslut skulle ombildas till statsläroverk, numera förefinnas, utan där elevantalet, därjämte till stor del utgöres av barn från främmande skoldistrikt, i följd varav mellanskolekommunen får bära avsevärda bördor för andra kommuners barn. Inom sådana kommuner kan en kommunal mellanskola icke sägas vara primärkommunens enskilda angelägenhet.

Härtill kommer, att de kommunala mellanskolorna fylla samma uppgift som statens samrealskolor, varför det torde kunna anses med rättvisa och billighet överensstämmande, att en kommun, som inrättat en sådan skola, får sina

kostnader i möjligaste mån lättade, i all synnerhet som en dylik kommun ofta i ekonomiskt avseende är mindre bärkraftig än de kommuner, i vilka en statens samrealskola inrättats.

Beträffande kommunala mellanskolan i Älmhult kunna samtliga de faktorer åberopas, som av 1927 års riksdag lades till grund för urvalet av de kommunala mellanskolor, vilka enligt riksdagens beslut skulle ombildas till statsläroverk, som skäl för dess ombildning till en statens samrealskola.

Till sin struktur är köpingen ett exklusivt småfolkssamhälle, vars invånare i mycket stor utsträckning önska giva sina barn den allmänbildning, som real-examen avser att bibringa, men som i allmänhet ej befinna sig i den ekonomiska ställning, att de kunna bestrida de kostnader, vilka äro förenade med barnens skolgång på annan ort.

Köpingen har f. n. omkring 2.800 invånare, vilket invånareantal betydligt överstiger folkmängden i många av de samhällen, som genom 1927 års skolreform fått statliga samrealskolor, men härtill kommer, att köpingen genom Södra stambanan, Sölvesborg—Älmhults och Kristianstad—Älmhults järnvägar samt här tillstötande busslinjer har goda förbindelser med ett vidsträckt område i södra Småland och nordöstra Skåne, som ligger långt från närmaste läroverksorter, men som har ett sådant läge i förhållande till och sådana kommunikationer med Älmhult, att elever därifrån, som besöka dess kommunala mellanskola, kunna bo i sina hem. Detta område, omfattande Virestads, Stenbrohults, Göteryds, Pjätteryds och Hallaryds socknar i Kronobergs län, samt Loshults, Glimåkra och Örkeneds socknar i Kristianstads län har en folkmängd om närmare 22.000 personer. Sistlidna hösttermin hade skolan 134 elever, av vilka 78 eller 58.2 % tillhörde dessa socknar, och alla dessa lärjungar bodde i sina hem. Kommunala mellanskolan i Älmhult förverkligar alltså i mycket hög grad strävande att åt de breda, mindre bemedlade befolkningslagren i denna bygd ge möjlighet till högre skolutbildning, och få orter torde genom själva sitt läge lämpa sig för en statens samrealskola som Älmhult, i all synnerhet som avstånden till närmaste läroverksorter äro: till Växiö 65 km., till Hässleholm 51 km. och till Kristianstad 69 km. och till Ljungby 45 km. I detta sammanhang må erinras därom, att i Kronobergs län allenast två statliga skolor finnas, nämligen högre allmänna läroverket i Växiö och samrealskolan i Ljungby.

Av nedanstående redogörelse för skolans lärjungeantal framgår, att det samma alltsedan skolans tillkomst befinner sig i jämn stigning och att procent-talet lärjungar från andra orter växlat mellan 44 och 62 % samt innevarande läsår utgör 62 %.

Tabellarisk översikt över lärjungeantalet vid kommunala mellanskolan i Älmhult åren 1923—1938.

Läsår	Summa lärjungar	Antal lärjungar från Älmhult	Antal utsocknes lärjungar	Stenbrohult	Loshult	Glimåkra	Virestad	Örkened	Göteryd	Hallaryd	Pjätteryd	Vislanda	Övriga orter	Utsocknes lärjungar
1923/24	35	28	7	6			1							%
1924/25	60	44	16	11	1		2				1		1	
1925/26	66	36	30	19	1		1				7		2	
1926/27	76	39	37	25	2	2	1				4		3	48.7
1927/28	69	30	39	26	4	6	1				1		1	56.5
1928/29	69	38	31	16	6	6	1	1					1	45
1929/30	74	39	35	16	4	12		1					2	27.3
1930/31	81	45	36	15	4	13		1					3	44
1931/32	85	43	42	16	7	12	1	1					5	49.4
1932/33	110	46	64	23	8	15	1	1	2	1		2	11	58.2
1933/34	118	52	66	29	9	9	3	1	4	2		3	6	55.9
1934/35	120	51	69	30	8	12	3	2	4	2		2	6	57.5
1935/36	126	53	73	26	10	17	3	3	7	2			5	58
1936/37	132	54	78	26	12	18	3	2	11	1		1	4	59
1937/38	134	51	83	23	16	16	4	4	14	1		1	4	62

För att i någon mån kompensera sina utgifter för undervisning av barn vilka ej tillhöra det egna skolområdet, upptager Älmhults köping med Kungl. Maj:ts medgivande högre terminsavgifter av utomsocknes lärjungar än av lärjungar från köpingen. Denna utväg stämmer illa överens med landsbygdens berättigade krav på underlättande av skolgången för dess ungdom. Man kan i detta sammanhang erinra om statsmakternas initiativ till prövning av möjligheten att upphäva terminsavgifterna vid de högre skolformerna, liksom till den igångsatta utredningen om statliga inackorderingsbidrag till mindre bemedlad landsbygd ungdom. Då de utomsocknes lärjungarna likväl hava att bestrida bl. a. dryga kostnader för färd från hemmet till skolan och åter, måste åtgärder vara önskvärda för nedbringande av deras terminsavgifter. Likställighet i terminsavgiftshänseende mellan sagda båda lärjungekategorier vid en kommunal mellanskola synes bäst kunna uppnås genom ett statligt övertagande av densamma. Också hava år 1937 Virestads, Stenbrohults, Göteryds, Pjätteryds, Hallaryds, Loshults, Glimåkra och Örkeneds församlingar, under återopande av sistnämnda förhållande, hos Kungl. Maj:t i underdånighet hemställt om förststatligande av kommunala mellanskolan i Älmhult.

Med stöd av det anförda anhålles,

att riksdagen måtte besluta, att kommunala mellanskolan i Älmhult från och med nästa budgetår eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t kan finna skäligt, successivt skall ombildas till en statens 4-klassiga samrealskola.

Stockholm den 19 januari 1938.

Victor J. Mattsson.

Erik Magnusson.

J. H. Blomquist.
